

ANALIZA ZAKONODAVNOG OKVIRA

KLIMATSKE PROMENE

Izdavač

Beogradski fond za političku izuzetnost (BFPI)
Koste Glavinića 9, 11000 Beograd
office@bfpe.org • www.bfpe.org

Za izdavača

Sekretarijat neformalne Zelene poslaničke grupe
zelenidijalog@gmail.com

Autor

Izdavač

Beogradski fond za političku izuzetnost (BFPI)
Koste Glavinića 9, 11000 Beograd
office@bfpe.org • www.bfpe.org

Za izdavača

Lidija Radulović, koordinatorka programa BFPI

Autor

Danijela Božanić, Climate Action Consulting

Dizajn

Marko Sibinović

Godina 2020.

Analiza je izrađena u okviru programa „**Jačanje kapaciteta za unapređeno sprovođenje međunarodnih sporazuma u oblasti zaštite životne sredine**“ koji sprovodi Beogradski fond za političku izuzetnost uz podršku Programa Ujedinjenih nacija za razvoj (**UNDP**), a finansira Globalni fond za životnu sredinu (**GEF**). Informacije, stavovi i mišljenja izneti u ovom dokumentu pripadaju autoru i ne predstavljaju nužno gledišta Ujedinjenih nacija, uključujući UNDP, ili država članica, niti GEF-a.

Korišćenje materijala u bilo koje druge svrhe nije dopušteno bez prethodnog odobrenja BFPI.

Sadržaj

Uvod	5
Klimatske promene i globalno zagrevanje	7
Međunarodni okvir	10
EU i promene klime	12
Nacionalni kontekst	13
Preporuke	18
Literatura	21

POTREBA I ZNAČAJ ZAKONA O KLIMATSKIM PROMENAMA

I UVOD

Klimatske promene koje se beleže više decenija unazad, nesumnjivo su posledica industrijske revolucije i delovanja čoveka. Sagorevanje fosilnih goriva (pre svega uglja), urbanizacija, krčenje šuma, uzroci su ubrzanih i neočekivanih promena klime. Istovremeno rešavanje posledica promena klime, odnosno smanjenje šteta i gubitaka koji nastaju usled, vremenski i prostorno, intenziviranih elementarnih nepogoda i prirodnih katastrofa sve su manje ekološko i sve više pitanje opstanka prirodnih resursa, privrednog razvoja, bezbednosti i pitanje migracija. Drugim rečima, uticaj čoveka na promene klime, kroz emisije gasova sa efektom staklene bašte, odražava se uticajima promene klime na privredne delatnosti i njihove standardne načine razvoja.

Osnov smanjenja uticaja, čoveka na promenu klime i promena klime na privredni i društveni razvoj, jeste merenje/monitoring i informisanje/izveštavanje o trenutnom uticaju, a smanjenje ovih uticaja zavisi od planiranja smanjenja emisija gasova sa efektom staklene bašte, odnosno prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove (koje ponovo zavisi od monitoringa i izveštavanja).

Upravo ovo (monitoring, izveštavanje, smanjenje emisija gasova sa efektom staklene bašte i prilagođavanje na izmenjene klimatske uslove) predmet je regulisanja Okvirne konvencije UN o promeni klime (u daljem tekstu: UNFCCC) i njoj pratećeg Sporazuma iz Pariza. UNFCCC definiše opšte ciljeve u oblasti klimatskih promena, a prateći sporazumi konkretne ciljeve u određenom vremenskom periodu. Tako Sporazum iz Pariza definiše ciljeve smanjena emisija gasova sa efektom staklene bašte (u daljem tekstu: GHG ili mitigacija) i prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove (u daljem tekstu: adaptacija) u periodu 2021 – 2030. godina.

Slika: UNFCCC

U skladu sa zahtevima UNFCCC i Sporazuma iz Pariza, EU i njene države članice sprovode ambicioznu i odgovornu politiku borbe protiv klimatskih promena (mitigacija i adaptacija), a na ovom putu sve veći je broj zemalja u razvoju, kao što su Kina, Indija, i dr.

Iako pitanje od međunarodnog značaja i zahteva međunarodna pravila, problem klimatskih promena zahteva akcije i mere na nacionalnom i lokalnom nivou. Drugim rečima, odredbe UNFCCC i Sporazuma iz Pariza, a pre svega one koje se odnose na ciljeve smanjenja emisija i prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove, kao i monitoring i izveštavanje neophodno je definisati nacionalnim zakonodavstvom i politikama (koje ponovo osnov imaju u zakonodavstvu). Upravo ovo jeste i cilj i svrha nacrtu Zakona o klimatskim promenama.

Nacrt Zakona o klimatskim promenama prenosi ključne delove EU zakonodavstva u oblasti, obezbeđujući pravovremeno, transparentno, tačno, dosledno, uporedivo i potpuno izveštavanje i verifikaciju informacija od značaja za promenu klime, odnosno za planiranje smanjenja emisija GHG i prilagođavanje na izmenjenje klimatske promene. Njegovo usvajanje doprinelo bi smanjenju šteta i gubitaka od elementarnih nepogoda i prirodnih katastrofa, ali i povećanju konkurentnosti na međunarodnom i EU tržištu koje sve više zahteva visoke standarde životne sredine i zaštite klime u proizvodnom procesu. **Drugim rečima, usvajanje Zakona o klimatskim promenama smanjilo bi ranjivost srpske privrede sa aspekta uticaja promene klime, kao i na uticaje promene klime, obezbeđujući joj dalji razvoj i održivost.**

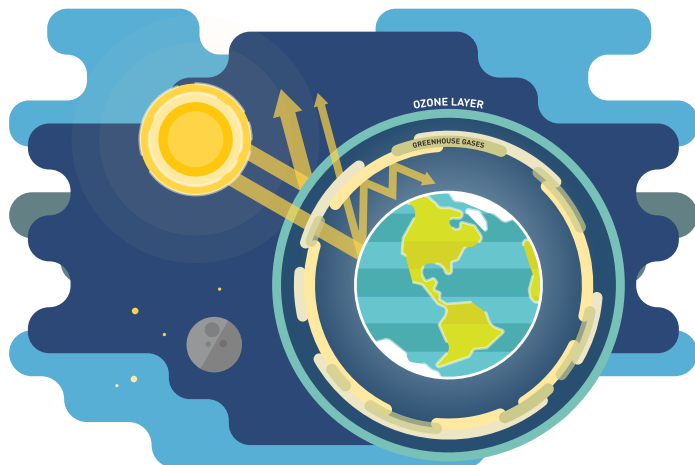
II KLIMATSKE PROMENE I GLOBALNO ZAGREVANJE

Termin „klimatske promene“ podrazumeva promene karakteristika klime na globalnom nivou koje su nastale i nastaju kao posledica ljudskih aktivnosti. One su „dodate“ na one koje su očekivane, usled prirodnih ciklusa zagrevanja i hlađenja, a koje je opisao naš poznati naučnik Milutin Milanković. **Drugim rečima, ljudske aktivnosti dovele su do ubrzavanja i intenziviranja promena klime u odnosu na one koje bi se dogodile da nema tih aktivnosti.**

Ljudske aktivnosti kao ključni uzročnik, uočenih i očekivanih, promena klime potvrđene su (od 2007. godine) poređenjem predviđanja promena klime (1970-tih godina) usled prirodnih uzroka sa promenama koje su zaista izmerene (u periodu 1970. do 2007. godine), a na isti način potvrđena je i tačnost modela kojima se procenjuju promene klime u budućnosti.

Uticaj ljudskih aktivnosti na promene klime je potvrđen i uzima u obzir i promene koje nastaju usled prirodnih promena klime.

Planeta Zemlja većinu svoje toplote dobija od Sunca, jedan deo te toplote upije, ali se većina odbija od Zemljine površine, pa deo ostaje „zarobljen“ u atmosferi, a deo odlazi nazad u svemir. Ovaj efekat naziva se **efektom staklene bašte**. Bez ovog efekta prosečna temperatura na Zemlji bi iznosila $-18\text{ }^{\circ}\text{C}$. Drugim rečima efekat je uzrok održavanja temperature na Zemlji na nivou koji omogućava život na način na koji smo navikli i u velikoj meri je određen koncentracijom gasova sa efektom staklene bašte (GHG) u atmosferi. Kada je koncentracija GHG veća, temperatura je viša i obrnuto. Drugim rečima veća koncentracija GHG u atmosferi ima za posledicu da se više toplote zadržava, a manje odlazi u svemir i na taj način se atmosfera zagreva.

Velika koncentracija GHG u atmosferi pravi efekat koji podseća na lonac sa poklopcem koji se zagreva, do ključanja. U sličnom procesu zagrevanja je trenutno Zemlja. S druge strane prema ciklusima koje je otkrio Milutin Milanković, Zemlja bi trenutno trebalo da bude u procesu hlađenja, a ne zagrevanja. Međutim, ljudske aktivnosti poput sagorevanja fosilnih goriva (korišćenje uglja za proizvodnju energije, i tečnih fosilnih goriva u transportu), industrijska proizvodnja, ne-ekološki načini poljoprivredne proizvodnje, promena načina korišćenja zemljišta, nepravilno upravljanje otpadom, krčenje šuma i dr. dovode do dodatnog ispuštanja gasova sa efektom staklene bašte i povećavanja njihove koncentracije u atmosferi, čime temperatura raste više od očekivane.

Gasovi sa efektom staklene bašte su vodena para, ugljen-dioksid (CO_2), metan (CH_4), azot-suboksid (N_2O), hidrofluoro-ugljenici (HFCs); perfluoro-ugljenici (PFCs); sumpor-heksa-fluorid (SF_6) i azot-trifluorid (NF_3). Svi GHG

izražavaju se preko CO₂, tako da informacije o količini CO₂ u atmosferi ne znače samo njegovo prisustvo, već prisustvo svih GHG izraženih preko ugljen-dioksida. S druge strane, gasovi koji utiču na zagađenje vazduha su: ugljen-monoksid (CO), azotni oksidi (NO_x), sumpor-dioksid (SO₂), čestice (PM10, PM2.5). Često iste aktivnosti vode emitovanju i jednih i drugih gasova, ali ne i obavezno.

Gasovi koji se oslobađaju pri nekoj aktivnosti, suština su razlike između uticaja na klimatske promene i zagađenje vazduha.

Posledice promena klime su: češće i intenzivnije elementarne nepogode i prirodne katastrofe, kao što su suše i poplave, ali i šumski požari, smanjenje prinosa poljoprivrednih proizvoda, smanjenje dostupnosti vode, izlivanje kanalizacija tokom jakih padavina, pucanje asfalta, promene u proizvodnji struje (zimski maksimumi proizvodnje zamenjeni letnjim), pojava bolesti i štetočina, ali i novih i oboljenja za koje se verovalo da su iskorenjenja. Sve ovo vodi povećanju šteta i gubitaka i samim tim smanjuje raspoloživa sredstva za planirane investicije.

Slika: Profimedia, AP, Ilustracija (<https://www.espreso.rs/vesti/drustvo/424345/promena-klime-je-nagla-i-izaziva-je-covek-pitali-smo-srpske-strucnjake-sta-misle-sta-kazete-na-njihove-odgovore>)

Ukupne štete izazvane klimatskim promenama u Srbiji, u periodu 2005 - 2015. godina, iznosile su preko 5 milijardi evra, od čega 70% kao posledica suša i visokih temperatura. Drugi glavni uzrok značajnih gubitaka bile su poplave, koje su samo 2014. godine prouzrokovale štete za čiji oporavak je potrebno 1,35 milijardi evra.

I bez opravdanog klimatskog skepticizma, smanjenje posledica i gubitaka koje izazivaju klimatske promene svakako je obaveza svakog pojedinca i države.

III MEĐUNARODNI OKVIR

GHG se ne zadržavaju u prostoru u kom su emitovani već se prenose kroz čitavu atmosferu i utiču na sve, što zahteva udruženu globalnu reakciju i čini pitanje rešavanja klimatskih promena globalnim. Tu ulogu upravo ima Sporazum iz Pariza o klimatskim promenama, usvojen 2015. godine, kao "alat" za sprovođenje Okvirne konvencije UN o promeni klime (UNFCCC - UN Framework Convention on Climate Change).

Cilj Sporazuma iz Pariza je zaustavljanje rasta srednje globalne temperature na 20C do kraja veka, što zahteva značajno smanjenje emisija GHG u zemljama širom sveta, a u skladu sa njihovim mogućnostima koje su same zemlje izrazile i sastavni su deo Sporazuma iz Pariza. Ratifikacijom Sporazuma iz Pariza ove mogućnosti postale su obaveze.

Pokazano je da postizanje ovog cilja zahteva globalnu ugljeničnu neutralnost, koja podrazumeva da je zbir emisija GHG i njihova apsorpcija u šumama i okeanima jednaka nuli, i to u drugoj polovini veka. Postizanje globalne ugljenične neutralnosti zahteva istu tu neutralnost na nivou država, koju će Norveška dostići do 2030, Finska do 2035, Austrija i Island do 2040, Švedska do 2045, EU (pojedinačno i njene države: Mađarska, Slovenija, Francuska, Portugal), Danska, UK i Švajcarska do 2050, Kina do 2060. godine.

Sporazum iz Pariza, između ostalog, od zemalja članica (države koje su ga ratifikovale) traži da:

1

izrade svoje dugoročne strategije smanjenja emisija GHG tzv. Strategije nisko-ugljičnog razvoja. Ove Strategije bi trebalo da prikažu mogućnosti i period potreban za prelazak sa prljavih/ neobnovljivih na obnovljive izvore energije, unapređenje praksi u poljoprivredi i upravljanju otpadom, povećanje energetske efikasnosti u industriji i zgradarstvu, povećanje pošumljenosti. Prvu ovakvu Strategiju potrebno je predati Sporazumu iz Pariza 2021. godine;

2

proveravaju mogućnosti za smanjenje emisija GHG u odnosu na one koje su zemlje prijavile u okviru Sporazuma (prvo u 2021);

3

izrade Nacionalni plan adaptacije na izmenjene klimatske uslove koji će prikazati potrebe kako bi se smanjili rizici od elementarnih nepogoda i katastrofa.

Očekuje se da sva tri dokumenta prikažu finansijske, tehnološke i potrebe jačanja kapaciteta za koje bi sredstva trebala da obezbede industrijski razvijene zemlje, a kroz Zeleni klimatski fond.

Sporazum iz Pariza zahteva praćenje (monitoring), izveštavanje i verifikaciju (MRV) realizovanih akcija na smanjenju emisija GHG i postignutog smanjenja, kao i akcija prilagođavanja i zahvaljujući njima smanjenjih gubitaka i šteta od posledica promena klime.

Sporazum iz Pariza podrazumeva samoprocenu mogućnosti za prelazak sa "prljavih" na čiste izvore, tehnologije i prakse i to u dugoročnom periodu, a kako bi se obezbedio dalji ekonomski razvoj i nova radna mesta.

Slika: UNFCCC

IV EU I PROMENE KLIME

Da je pitanje klimatskih promena za EU jedno od ključnih pitanja koja definišu dalje pravce i načine razvoja potvrdilo je usvajanje EU Zelenog dogovora (EU Green Deal).

Cilj EU Zelenog dogovora (EU ZD) je smanjenje emisija GHG, pritisaka na prirodne resurse i emisije u vazduh, vodu i zemljište. EU ZD je strateški okvir razvoja koji izazove promena klime i zaštite životne sredine pretvara u potencijale razvoja. Ugljениčnu neutralnost EU očekuje da dostigne do 2050. godine i u tome očekuje pomoć država Zapadnog Balkana, spremna da u tome finansijski pomogne kroz Ekonomski i finansijski plan za Zapadni Balkan.

Odlučnost ove namere EU, jasna je iz priprema za uvođenje ugljениčnih taksi na proizvode koji se uvoze u EU, počevši od 2021. godine za gvožđe, cement i aluminijum, kako bi se proširila i na ostale privredne grane i proizvodne delatnosti. Ovim se značajno smanjuje konkurentnost proizvoda koji u ciklusu proizvodnje koriste električnu energiju dobijenu iz uglja, odnosno iz zemalja koje nemaju jasnu politiku borbe protiv klimatskih promena.

Slično Sporazumu iz Pariza, i za EU, osnov klimatskih akcija je praćenje, izveštavanje i verifikacija (MRV): emisija GHG i realizovanih politika i mera koje su do toga dovele, kao i onih koje vode prilagođavanju izmenjenim klimatskim uslovima.

V NACIONALNI KONTEKST

Republika Srbija ratifikovala je Sporazum iz Pariza u okviru kog je prikazala mogućnost smanjenja emisija za 9,8% u 2030. godini u odnosu na 1990. godinu.

Ovaj cilj smanjenja emisija GHG dostavlja je međunarodnoj zajednici među prvih 10 država sveta, a kao prva u regionu (2015. godine), čime je Srbija dobila status lidera u oblasti klimatskih promena, posebno u regionu.

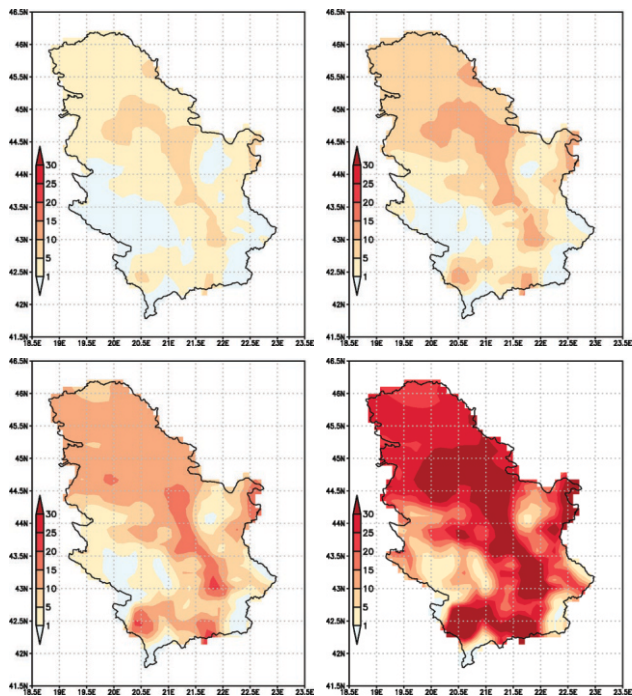
Foto: Beta/Milan Timotić

U međuvremenu izrađen je nacrt Strategije nisko-ugljeničnog razvoja, koji sadrži i prvu procenu mogućnosti za veće smanjenje emisija GHG od onog dostavljenog 2015. godine. Međutim neophodno je uraditi detaljni plan tranzicije ka ugljeničnoj neutralnosti, koji bi odredio načine i period postizanja, ali i potrebu pomoći međunarodne zajednce. Ovo bi otvorilo niz novih mogućnosti za finansijska sredstva kako iz Zelenog klimatskog fonda, tako i iz sredstava EU.

U toku je i izrada Nacionalnog plana adaptacije koji je od posebnog značaja jer procene ukazuju na značajne gubitke usled klimatskih promena bez mera adaptacije.

Porast T za:	2020-2040.	2040-2100.	2020-2100.
1°C	15,465 (1,20%)	328,899 (4,74%)	344,364 (4,19%)
2°C	58,124 (4,53%)	708,193 (10,2%)	766,317 (9,32%)
3°C	59,107 (4,97%)	831,296 (12,88%)	890,403 (11,65%)
4°C	97,536 (6,87%)	1.904,874 (18,46%)	2.002,41 (17,06%)

Tabela: Smanjenje ukupnog BDP-a bez adaptacije i u odnosu na onaj bez klimatskih promena (u milijardama USD i %)

Slika: Srednji broj ekstremno toplih dana (sa maksimalnom dnevnom temperaturom preko 35°C) za period 1986-2005. (gore levo) i tri buduća perioda prema najgorim predviđanjima Međunarodnog panela o promeni klime: 2016-2035 (gore desno), 2046-2065 (dole levo) i 2081-2100. godina (dole desno) (https://www.klimatskepromene.rs/wp-content/uploads/2019/11/e-pub_Uticaji-promene-klime-na-srpsku-poljoprivredu.pdf)

Srbija nije uspostavila sistem **monitoringa izveštavanja i verifikacije (MRV)**, a njega obezbeđuje Zakon o klimatskim promenama koji je u statusu nacрта.

Nacrt Zakona o klimatskim promenama prenosi ključne delove EU zakonodavstva iz MRV oblasti obezbeđujući pravovremeno, transparentno, tačno, dosledno, uporedivo i potpuno izveštavanje i verifikaciju informacija od značaja za promenu klime, i na taj način osnov za planiranje smanjenja emisija GHG i prilagođavanje na izmenjenje klimatske promene.

Nacrt zakona uvodi i obavezu izrade: Strategije niskougljeničnog razvoja i Akcionog plana za sprovođenje strategije, kao i Koncepta politike prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove (nacionalnog plana adaptacije) i definiše njihov sadržaj i vremensku ograničenost. Nadležnost za izradu ovih dokumenata zakon dodeljuje Ministarstvu zaštite životne sredine, a u skladu sa nadležnošću definisanu Zakonom o ministarstvima.

Nacrt zakona propisuje i da druge nacionalne strategije, opšti i sektorski planovi i politike koje utiču na emisije GHG moraju biti usklađene sa Strategijom, dok sektori sami proračunavaju promene nivoa emisija GHG koji se ostvaruje usled predviđenih mera i aktivnosti u sektorskim dokumentima. Ovim se ne oduzima pravo sektorima da utiču na sadržaj Strategije, niti je to moguće s obzirom da ona mora biti zvanično prihvaćena od tih sektora da bi bila validna.

Sličan koncept predviđen je i u oblasti prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove. Naime, Zakon predlaže da se sektorske strategije, programi i drugi dokumenti javne politike donose u skladu sa Konceptom politike, a da organi i organizacije nadležni za izradu i sprovođenje sektorskih dokumenata, uključujući i organe i organizacije lokalnih samopoprava, svake četvrte godine u odnosu na godinu usvajanja Koncepta politike, dostavljaju Ministarstvu izveštaj o sprovedenim merama prilagođavanja, kao i pojavama kao što su poplave, ekstremne temperature, suše i drugo, i njihovim posledicama.

Po ugledu na iskustva drugih država, Zakonom se uspostavlja i **Nacionalni savet za klimatske promene (u daljem tekstu: Savet)**, kao savetodavno telo Vlade koji čine predstavnici Ministarstva zaštite životne sredine, drugih ministarstava i drugih organa i organizacija, predstavnici naučne i stručne javnosti, kao i predstavnici civilnog društva, čija je oblast delovanja od značaja za utvrđivanje i sprovođenje aktivnosti u oblasti klimatskih promena, i predstavnik Kancelarije Poverenika za zaštitu ravnopravnosti Vlade Republike Srbije. Uloga Nacionalnog saveta je, između ostalog, da olakša koordinaciju i sprovođenje Strategije i Koncepta politike.

Nacrt zakona o klimatskim promenama uvodi i **obavezu obezbeđivanja dostupnosti podataka o ekonomičnosti potrošnje goriva i emisijama CO2 iz vozila na prodajnim mestima**. Osnovni cilj ovog dela Zakona je da se podigne svest o emisiji CO2, a kroz informisanost potrošača pri kupovini ili uzimanju na lizing putničkih vozila, koristeći podatke koje već dostavljaju proizvođači vozila.

Posebni deo Nacrta zakona odnosi se na **izdavanje dozvola za emisije GHG operaterima, tj. određenom broju industrijskih i energetske postrojenja i aviooperaterima**. Izdavanje ovih dozvola obezbediće monitoring i izveštavanje o emisijama GHG na godišnjem nivou i na nivou postrojenja, što do sada nije bio slučaj. Dobit iz uspostavljanja ovakvog sistema je u dobijanju osnova za preciznije dugoročno planiranje tranzicije industrije i energetike u nisko-ugljeničnu i klimatski neutralnu.

Uspostavljanje MRV sistema pokazuje spremnost za smanjenje emisija GHG čime se otvaraju nove mogućnosti za finansijska sredstva i tehnologije od međunarodne zajednice, pri čemu sam sistem ne zahteva izdvajanje dodatnih sredstva za sama postrojenja. **Naime, monitoring emisija GHG ne zahteva opremu za monitoring, kao što je to slučaj kod emisija u vazduh već se zasniva na proračunima čije načine i detalje obezbeđuje Ministarstvo za zaštitu životne sredine, a podacima industrijska postrojenja već raspolažu (potrebno ih je samo urediti). Istovremeno, odredbe Zakona koje se odnose na verifikaciju i akreditaciju izveštaja o emisijama GHG iz postrojenja i aviosaobraćaja otvaraju nove poslovne mogućnosti (za te vrste posla).**

Izrada inventara GHG obaveza je Agencije za zaštitu životne sredine prema važećem Zakonu o zaštiti vazduha. Nacrt Zakona o klimatskim promenama samo preuzima ove odredbe, kako bi svi zahtevi u oblasti klimatskih promena bili predmet istog zakona i detaljnije razrađuje procedure prikupljanje podataka potrebnih za izradu inventara, kako bi kvalitet proračuna bio obezbeđen. Ponovo u cilju efikasnijeg i tačnijeg dugoročnog planiranja smanjenja emisija GHG i definisanja vremenskog okvira u kom bi se postigla tranzicija u klimatski i ugljenično neutralno društvo i ekonomiju na nacionalnom nivou.

Sa istim ciljem Nacrt Zakona utvrđuje odgovornost Ministarstva zaštite životne sredine za izradu projekcija GHG, koje bi prema odredbama zakona trebalo da izrađuje pravno lice koje ima javno ovlašćenje za izradu projekcija. Ministarstvo daje javno ovlašćenje na osnovu javnog poziva koji se sprovodi u skladu sa zakonom koji uređuje javne nabavke. Ovakav koncept primenjen je polazeći od prethodnog iskustva i rada na projekcijama za potrebe izveštavanja prema Okvirnoj konvenciji UN o promeni klime na nacionalnom nivou, ali i iz drugih država. Ovakve analize i proračune nigde ne rade državni organi, jer zahtevaju posebne veštine i znanja kojima, obično, ne raspolažu zaposleni u državnoj upravi.

Nacrt Zakona utvrđuje i uspostavljanje sistema za izveštavanje o politikama i merama i projekcijama, a u cilju obezbeđenja pravovremenosti, transparentnosti, tačnosti, doslednosti, uporedivosti i potpunosti informacija o politikama i merama i projekcijama. Prema Nacrtu Zakona deo ovog sistema čini izveštavanje na osnovu procena efekata politika i mera na nivo emisija GHG koje vrše organi i organizacije uključujući organe i organizacije lokalnih samouprava nadležne za poslove zaštite životne sredine iz delokruga svoje nadležnosti.

Zakon o klimatskim promenama definiše administrativne takse za: podnošenje zahteva za izdavanje dozvole, izdavanje odobrenja, izmenu dozvole i izmene plana monitoringa i prihod su budžeta Republike Srbije.

Nadzor nad primenom Zakona o klimatskim promenama i propisma donetim na osnovu njega vrše ministarstva nadležna za zaštitu životne sredine, saobraćaj i trgovinu.

U skladu sa pravnom tehnikom pisanja zakona u Srbiji i ovaj Zakon uključuje i kaznene, završne i prelazne odredbe.

Zakon o klimatskim promenama uspostavlja sistem monitoringa i izveštavanja kao osnov za dugoročno planiranje smanjenja emisija GHG i definisanja vremenskog okvira u kom bi se postigla tranzicija u klimatski i ugljenično neutralno društvo i ekonomiju, kao i obezbeđenje finansijske, tehnološke i pomoći u jačanju kapaciteta, što ukazuje na potrebu usvajanja ovog Zakona.

Inače, Ministarstvo zaštite životne sredine, kao nadležno ministarstvo za pitanja klimatskih promena, sprovelo je javnu raspravu o Nacrtu zakona o klimatskim promenama u periodu od 15. januara do 20. aprila 2018. godine.

Nacrt zakona je predstavljen u šest gradova: Novom Sadu, Kragujevcu, Beogradu, Nišu, Pirotu i Prijepolju.

VI PREPORUKE

Kao što je navedeno ljudske aktivnosti poput sagorevanja fosilnih goriva, industrijska proizvodnja, ne-ekološki načini poljoprivredne proizvodnje, promena načina korišćenja zemljišta, nepravilno upravljanje otpadom, krčenje šuma i dr. dovode do emisija gasova sa efektom staklene bašte i povećavanja njihove koncentracije u atmosferi. Ovim se pojačava efekat staklene bašte na Zemlji i dovodi do porasta srednje globalne temperature, ali i pojave drugih ekstrema.

Posledice promena klime su: češće i intenzivnije elementarne nepogode i prirodne katastrofe, kao što su suše i poplave, ali i šumski požari, smanjenje prinosa poljoprivrednih proizvoda, smanjenje dostupnosti vode, izlivanje kanalizacija tokom jakih padavina, pucanje asfalta, promene u proizvodnji struje (zimski maksimumi proizvodnje zamenjeni letnjim), pojava bolesti i štetočina, ali i novih i oboljenja za koje se verovalo da su iskorenjenja. Sve ovo vodi povećanju šteta i gubitaka i samim tim smanjuje raspoloživa sredstva za planirane investicije koje odlaze za saniranje posledica.

Osnov smanjenja uticaja, čoveka na promenu klime i promena klime na privredni i društveni razvoj, jeste **merenje/monitoring i informisanje/izveštavanje o trenutnom uticaju**, a smanjenje ovih uticaja zavisi od planiranja smanjenja emisija gasova sa efektom staklene bašte, odnosno prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove (koje ponovo zavisi od monitoringa i izveštavanja).

Usvajanjem Zakona o klimatskim promenama obezbedili bi se baš ovi elementi, neophodni za planiranje reakcije na klimatske promene, koje su istovremeno reakcije na zahteve međunarodnog tržišta.

Usvajanjem Zakona potvrđuje se:

- ◆ Politička spremnost za ispunjenje međunarodno preuzetih obaveza (ratifikacijom Sporazuma iz Pariza);
- ◆ Opređenost za članstvo u EU; i ono što je suštinski bitno
- ➔ Spremnost da se pomogne privredi da ostane konkurentna na dosadašnjim i da otvori nova tržišta;
- ➔ Doprinos smanjenju gubitaka i šteta usled elementarnih nepogoda i prirodnih katastrofa izazvanih promenama klime.

Drugim rečima, Nacrt zakona obezbeđuje osnov za planiranje u oblasti klimatskih promena koje će prethodno navedeno obezbediti.

Usvajanje ovog Zakona, osnov je i za obezbeđenje pomoći (finansijske, tehnološke i pomoći u jačanju kapaciteta) međunarodne zajednice za smanjenje štete za srpsku poljoprivredu i povećanje konkurentnosti.

Ovo je posebno značajno, imajući u vidu planirane investicije EU u Srbiji (za sprovođenje EU Zelenog dogovora, u period od 2021. godine) koje nisu dovoljne za obezbeđenje konkurentnosti i održivosti srpske privrede. Delom i zbog nedovoljno pokazane spremnosti za dalji zeleni i ugljenično-neutralni razvoj. Ovde treba imati u vidu da je i većina globalnih finansijskih institucija i bilateralnih donatora, kao uslov finansiranja i kreditiranja postavila dokumentovanje doprinosa traženih sredstava smanjenju uticaja na promene klime odnosno potrebu prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove.

S obzirom na navedeno, jasna je potreba hitnog usvajanja Zakona o klimatskim promenama.

S druge strane, potrebno je utvrditi načine, dinamiku i finansijske potrebe uključujući i potencijalne izvore finansiranja, za postizanje ciljeva Zakona o klimatskim promenama (osigurana konkurentnost na međunarodnom i EU tržištu). U tom smislu potrebno je izraditi i usvojiti i:

- ◆ Strategiju nisko-ugljeničnog razvoja – koja je u formi Predloga, te ju je potrebno usvojiti i to po hitnoj proceduri. Usvajanje ovakvog tipa Strategije obaveza je koja proističe iz Sporazuma iz Pariza (i to u 2020. godini) i novog EU zakonodavstva;
- ◆ Koncept politike prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove (nacionalnog plana adaptacije) – koji za cilj ima smanjenje šteta i gubitka usled elementarnih nepogoda i prirodnih katastrofa izazvanih promenama klime, obezbeđujući sigurnost investicija.

Literatura:

Studija o socio-ekonomskim aspektima klimatskih promena u Republici Srbiji (2020), https://www.klimatskepromene.rs/wp-content/uploads/2020/04/cir_screen-_06-04-2020_DRAFT_-_Study-on-the-Socio-economic-Aspects-of-Climate-Change-on-the-Republic-of-Serbia_UNDP.pdf

Uticaji promene klime na srpsku poljoprivredu (2019), https://www.klimatskepromene.rs/wp-content/uploads/2019/11/e-pub_Uticaji-promene-klime-na-srpsku-poljoprivredu.pdf

Osmotrene promene klime u Srbiji i projekcije buduće klime (2018), https://www.klimatskepromene.rs/wp-content/uploads/2019/04/Osmotrene-promene-klime-Final_compressed.pdf

Drugi izveštaj RS prema UNFCCC (2017), https://www.klimatskepromene.rs/wp-content/uploads/2017/12/Drugi-izvestaj-o-promeni-klime-SNC_Srbija.pdf

Izveštaj o javnoj raspravi o Nacrtu zakona o klimatskim promenama, <https://www.ekologija.gov.rs/izvestaj-o-javnoj-raspravi-o-nacrtu-zakona-o-klimatskim-promenama/>

Paris Agreement, <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement>

SPECIAL REPORT: GLOBAL WARMING OF 1.5 °C, IPCC, <https://www.ipcc.ch/sr15/chapter/spm/>

WHO-Europe, <https://www.euro.who.int/en/health-topics/environment-and-health/Climate-change/policy>

EU Climate Action, https://ec.europa.eu/clima/index_en

DG CLIMA - DG for Climate Action, https://knowledge4policy.ec.europa.eu/organisation/dg-clima-dg-climate-action_en

